

УДК 336.77:504

*В.О. Мартиненко, канд. держ. управління, доц.,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”*

МЕХАНІЗМ ЗДЕШЕВЛЕННЯ КРЕДИТІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК СКЛАДОВА МЕНЕДЖМЕНТУ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто питання вдосконалення фінансування природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання. Визначено, що одним із дієвих засобів менеджменту природоохоронної діяльності є залучення до цього процесу комерційних банків через запровадження механізму здешевлення кредитів комерційних банків.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, кредитування, механізм здешевлення кредитів комерційних банків.

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасного соціально-економічного розвитку держави є загальне погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища. Однією з головних причин такої ситуації є несформування механізму фінансування природоохоронної діяльності, що ставить у скрутне економічне становище підприємства та організації, наслідком якого є дефіцит коштів на впровадження природоохоронних заходів, а також відсутність економічної зацікавленості суб'єктів господарювання в поліпшенні екологічного стану довкілля.

Одним із джерел фінансового забезпечення та стимулювання природоохоронної діяльності у напрямку формування екологічно чистих

технологій та раціонального природокористування є залучення державних коштів через механізм пільгового кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженням державної підтримки природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання приділяли такі вчені-економісти, як О.Ф. Балацький, О.О. Веклич, Т.П. Галушкіна, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, С.М. Козьменко, І.М. Лозинко, Л.Г. Мельник, Є.В. Мішенін, М.І. Савлук, В.П. Сахаєв, Ю.І. Стадницький, В.М. Трегобчук, Ю.Ю. Туниця, С.К. Харічков, О.М. Царенко, В.Я. Шевчук та інші, які досить ґрунтовно розкрили питання теорії та методології формування системи економічних відносин у галузі природокористування, запропонували теоретичні та науково-методичні підходи до вирішення основних проблем охорони навколишнього природного середовища, розробили основні положення економічного механізму управління природокористуванням. Але з огляду на публікації з питань економічного управління [1-4] низка питань щодо державної фінансової підтримки природоохоронної діяльності підприємств та оцінки ефективності кредитної політики комерційних банків потребує подальшого наукового дослідження.

Мета статті – проаналізувати механізм державної підтримки природоохоронної діяльності підприємств, а також вивчити стан фінансової допомоги природокористувачам при застосуванні механізму здешевлення кредитів, зокрема, через зниження відсоткової ставки комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. В умовах діючого природоохоронного, бюджетного і податкового законодавства України у даний час джерелами фінансування природоохоронних заходів є: Державний бюджет України та місцеві бюджети, бюджет Автономної Республіки Крим, фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів, кошти міністерств, відомств і підприємств, вітчизняні і іноземні інвестиції, іноземні кредити, гранти, пільгові кредити вітчизняних банків та іноземних організацій тощо.

За даними Міністерства охорони навколишнього природного середовища України загальні витрати на природоохоронні цілі, починаючи з 2000 року, постійно зростають у середньому на 1-1,5 млрд. грн. щорічно. Так, якщо в 2002 році витрати на охорону навколишнього природного середовища становили 3,8 млрд. грн., то в 2006 році – 8,3 млрд. грн. З них капітальні інвестиції становили 2,1 млрд. грн. (2006 р.), а поточні витрати – 6,1 млрд. грн. [8]. У розрахунку на 1 000 грн. ВВП загальні витрати на природоохоронні цілі останнім часом зменшились від 18,9 грн. у 2000 році до 15,4 грн. у 2006. Таким чином, із року в рік видатки по розділу 20 Державного бюджету “Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека” значно менші від надходжень до бюджету за природокористування.

При цьому наявність коштів на відтворення природних компонентів довкілля завжди знаходиться під знаком питання. Дотепер жодна з загальнодержавних екологічних програм не фінансується в повному обсязі. Причинами такого стану є:

- недостатність фінансових ресурсів на всіх рівнях;
- обмеженість фінансового та управлінського “know-how” для залучення нових джерел фінансування;
- домінування в різних владних органах політичних та економічних пріоритетів на протиположний екологічним;
- недосконалість існуючої нормативно-правової бази у цій сфері;
- відсутність ефективного контролю за надходженнями та видатками коштів та інші.

За таких умов, на думку автора, особливо актуальним є формування механізму додаткової фінансової підтримки природоохоронної діяльності суб’єктів господарювання. Йдеться про доцільність широкого використання банківського кредиту. Саме банківські кредити дають змогу задовольнити потребу суб’єктів господарювання в додаткових коштах для оновлення основних фондів та запровадження нових екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій. Наприклад, частка такого фінансового

механізму у фінансуванні екологічних програм у Польщі становить у середньому 85 % [7].

Сьогодні, враховуючи потреби суб'єктів господарювання, банківські кредити надаються як на фінансування поточних природоохоронних програм, так і на фінансування інвестиційної екологічної діяльності для задоволення довгострокових потреб під час реалізації інвестиційних екологічних проектів.

Проте, незважаючи на позитивні зміни, що відбулися в процесі кредитування екологічної сфери, послугами банків на реалізацію заходів по запобіганню забруднення навколишнього природного середовища скористалась незначна частина підприємств і організацій. Це свідчить про те, що кредитна підтримка природоохоронної сфери є недостатньою не тільки внаслідок незадовільних обсягів надходження кредитних ресурсів у природоохоронну сферу, а й через умови, на яких банки надають свої кредити.

Отже, підтримка екологічних програм з боку держави є необхідною. Для цього потрібно здійснювати комплекс заходів, які б заохочували і стимулювали суб'єкти господарювання вкладати кошти в охорону навколишнього природного середовища. Одним із ефективних інструментів державної політики в екологічній сфері є механізм здешевлення вартості кредитів через застосування часткової компенсації ставки за кредитами комерційних банків за рахунок Державного бюджету. Комерційні банки при цьому нічим не ризикують – суми кредитів будуть повернуті товаровиробниками, а пільгова різниця – компенсована державою.

Запровадження такої схеми дозволить комерційним банкам мати в своєму розпорядженні надмірну ліквідність, а отже, можливість активізувати кредитування природоохоронної діяльності підприємств.

Першим кроком, зробленим Урядом України для впровадження механізму здешевлення вартості кредитів, є "Порядок використання у 2007 році коштів, передбачених у Державному бюджеті для фінансової

підтримки природоохоронної діяльності, у тому числі через механізм здешевлення кредитів комерційних банків”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 398 та “Порядок проведення відбору природоохоронних заходів та юридичних осіб усіх форм власності, які планують здійснити природоохоронні заходи для надання фінансової підтримки через механізм здешевлення кредитів комерційних банків”, затверджений наказом Мінприроди України від 18.07.2006 № 344 [5; 6].

Відповідно до Порядку, бюджетні кошти спрямовуються на компенсацію відсоткової ставки за залученими у комерційних банках кредитами для здійснення природоохоронних заходів, яка виплачується для:

- будівництва, технічного переобладнання, реконструкції та розширення об'єктів поводження з відходами і небезпечними хімічними речовинами;
- здійснення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання, оброблення, перевезення, утилізації, захоронення, знешкодження та видалення відходів і небезпечних хімічних речовин, а також непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин;
- розроблення дослідних (експериментальних) зразків, придбання промислових установок та обладнання для збирання, оброблення, утилізації, знешкодження та видалення відходів і небезпечних хімічних речовин;
- упровадження роздільного збирання відходів, зокрема придбання контейнерів, пресів і спеціалізованих транспортних засобів;
- розроблення та виготовлення систем і приладів контролю викидів шкідливих речовин в атмосферу та оснащення ними стаціонарних джерел викиду зазначених речовин і постів контролю та спостереження за забрудненням атмосферного повітря;
- організації виробництва, встановлення та реконструкції обладнання, призначеного для зниження рівня впливу фізичних і біологічних факторів на атмосферне повітря шляхом очищення газопилового потоку від забруднювальних речовин хімічного та біологічного походження;

- розроблення та впровадження технологій, що забезпечують зниження рівня забруднення атмосферного повітря;
- будівництва, розширення та реконструкції споруд, призначених для очищення стічних вод, каналізаційних мереж і споруд на них;
- розроблення та впровадження дослідних і дослідно-промислових установок та методів очищення стічних вод;
- здійснення заходів з енерго- та ресурсозбереження.

Відбір природоохоронних заходів та юридичних осіб усіх форм власності, які планують їх здійснити, повинен проводитися на конкурсній основі відповідно до порядку, встановленому Міністерством природи.

Механізм пільгового кредитування в своїй основі передбачає компенсацію з бюджету комерційним банкам різниці, яку вони витратили внаслідок кредитування за неринковими (пільговими) процентними ставками. Компенсація не може бути спрямована на погашення будь-яких штрафних санкцій та (або) пені за користування кредитами комерційних банків.

Таким чином, державна програма фінансової підтримки природоохоронної діяльності через механізм здешевлення кредитів комерційних банків виконується з метою забезпечення оптимальних умов виробництвам, насамперед тим, які нездатні фінансувати природоохоронні програми за рахунок власних або позичкових коштів на умовах вилучення капіталу. Це змусить комерційні банки активно брати участь у процесі відбору тих чи інших екологічних проектів. Вони, звичайно, будуть вже більш солідно підходити до цієї справи, коли гроші їх приватні.

Так, у 2007 році для здешевлення кредитів на фінансову підтримку природоохоронної діяльності з Державного бюджету України було виділено 30 млн. грн.

Висновки. У нинішніх економічних умовах для українських підприємств важливе значення має стимулювання інвестиційних процесів у природоохоронній сфері за рахунок залучення коштів комерційних банків.

Для цього необхідно удосконалити систему кредитування екологічних програм та державну програму фінансової підтримки природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання. На цьому шляху одним із дієвих механізмів, що дозволить ефективніше здійснювати фінансування природоохоронних заходів, є механізм здешевлення кредитів комерційних банків.

Список літератури

1. Бодаковський, В. Ю. Проблеми залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами [Текст] / В. Ю. Бодаковський // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 106–112.
2. Бюлетень НБУ. – 2008. – № 1. – С. 65.
3. Васюренко, О. В. Менеджмент кредитних операцій у комерційних банках [Текст] / О. В. Васюренко. – Х. : Оригінал, 1998. – 72 с.
4. Прасвлова, С. Особливості формування кредитної політики банків України з довгострокового інвестування [Текст] / С. Прасвлова // Вісник НБУ. – 2004. – № 11. – С. 58–61.
5. Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у Державному бюджеті для фінансової підтримки природоохоронної діяльності, у тому числі через механізм здешевлення кредитів комерційних банків : постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 398 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
6. Про Порядок проведення відбору природоохоронних заходів та юридичних осіб усіх форм власності, які планують здійснити природоохоронні заходи, для надання фінансової підтримки через механізм здешевлення кредитів комерційних банків [Електронний ресурс] : наказ Мінприроди України від 18.07.2006 № 344. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

7. Путь Украины к эффективному управлению окружающей средой. Обзор государственного финансирования защиты окружающей среды [Текст]. – К. : Всемирный банк, 2002. – XXII. – 57 с.

8. Статистичний щорічник України за 2006 рік [Текст]. – К. : Консультант, 2007. – 552 с.

Summary

The questions of improving of financing of nature protection activity of enterprises are examined. It is determined, that one of the effective means of nature protection management is the attraction of commercial banks to this process through the introduction the mechanism of reduction of prices of credits of commercial banks.

Отримано 12.12.2008

Мартиненко, В.О. Механізм здешевлення кредитів комерційних банків як складова менеджменту фінансової підтримки природоохоронної діяльності / В.О. Мартиненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць.- Суми: УАБС НБУ, 2009.- Вип. 24.- С. 108-113.